

temveč da sta tako ljubezen kot frustracija/jeza izraz ljubezni in skrbi za otroka. Šele takrat lahko otrok razume emocijo jeze, ki pomeni zahtevo po spremembi vedenja. Z razumevanjem tega je potem otrok sposoben se učiti iz svojih napak, saj je hkrati sposoben kritičnega odnosa do lastnih dejanj in ohranjanja pozitivne samopodobe (povzeto po Kokelj, 2011).

2.2.2 Sekundarna socializacija

Počkar idr. (2011) sekundarno socializacijo opredeljujejo kot vsako nadaljnjo socializacijo, ki sledi prvemu otroškemu obdobju. Nekateri strokovnjaki kot sekundarno socializacijo označujejo samo obdobje poznega otroštva in mladosti, kar pa je v modernih družbah za večino ljudi to predvsem obdobje šolanja.

Mladost je obdobje med otroštvom in odraslostjo, ko otrok ni več otrok, a ni še priznan kot odrasel. Je torej nekakšno socialno nadaljevanje otroštva, pomeni pa tudi premik odraslosti v kasnejša leta. Mladost opredeljujejo tudi kot moratorij oziroma predah pred odraslostjo in kot pripravo na odraslost ter obdobje, ki zahteva poseben nadzor in skrb odraslih. Za najstnike je značilna predvsem odvisnost (ekonomska, od staršev ipd.) in s tem na neki način tudi družbena podrejenost, kar pa je v protislovju z njihovo željo po neodvisnosti.

Ta tako imenovani izobraževalni moratorij daje mladim možnost preizkušanja različnih življenjskih slogov, svojih zmožnosti in moči, socialnih vlog in jih hkrati razbremenjuje dolžnosti in odgovornosti odraslih. Ponuja jim tudi precej prostega časa, ki ga porabijo za cilje in osebne dejavnosti. Daje jim tudi možnost vključevanja v različne subkulture. Zaradi podaljševanja mladosti bi po njihovem mnenju težko rekli, da je to le eno življenjsko obdobje, zato se le-to notranje členi:

- klasična mladost (večina mladih obiskuje srednjo šolo),
- podaljšana mladost (večina mladih nadaljuje šolanje po srednji šoli),
- predodraslo obdobje.

2.2.3 Socializacija odraslih

Ule in Kuhar v Mirt (2015, str. 8) navajata, da se »prehodi mladih v odraslost /.../ razlikujejo glede na značilnosti posamezne države, znotraj posamezne države pa glede na tipične mejnike prehoda v odraslost /.../. Vendar pa je med državami opaziti tudi precej podobnosti. Te podobnosti izhajajo predvsem iz podobnih zgodovinskih sprememb v Severni Ameriki in zahodni Evropi ter mednarodnih ekonomskih sprememb, ki so posledica multinacionalnih korporacij«.

Počkar idr. (2011) navajajo, da sta se v modernih družbah oblikovali dve merili, ki določata, kdaj je človek odrasel:

- stalna zaposlitev in
- osamosvojitve od izvirne družine oziroma družine orientacije in oblikovanje družine prokreacije (trajna zakonska in družinska skupnost).

Omenjajo (prav tam) pa tudi, da so v zadnjih desetletjih merila za prehod v odraslost postala nenatančno opredeljena in nejasna. Navajajo, da se nekatera merila osamosvajanja mladih v zasebnem življenju (samoodločanje o videzu, zaljubljenost ipd.) pomikajo v zgodnejša leta, družbena in ekonomska merila (starševstvo, zaposlitev, poroka itd.) pa v poznejša leta.

Zaradi teh dejstev ugotavljajo (prav tam), da so prehodi v odraslost čedalje bolj raznovrstni (individualizirani, pluralni), tvegani, negotovi, predvsem pa bolj pozni. Vsi ti prehodi v odraslost pa naj bi se odlagali predvsem zaradi podaljševanja šolanja, ki je povezano z večjimi zahtevami glede spretnosti, veščin in znanja, ki jih človek potrebuje za opravljanje določenega poklica. Zadnje čase pa je razlog za podaljševanje šolanja tudi omejena možnost zaposlitve.

2.3 RAZLIKE MED SOCIALIZACIJO IN VZGOJO

Flere (2001) pravi, da je vzgoja ožji pojem od socializacije. Pojem vzgoja naj bi po njegovem mnenju označeval zavestne, namenske in organizirane dejavnosti nekega subjekta v družbi na pripravo posameznikov, še posebej pa mladih, za prevzemanje družbeno nujnih in koristnih vlog ter za zavzemanje mesta odraslega v družbi.

Peček Čuk in Lesar (2004) menita, da je razlogov za izenačevanje socializacije in vzgoje v teoriji in praksi več. Pravita, da je posledica le-tega izgubljanje razlik med njima in siromašenje predvsem pojma vzgoje.

»Ne moremo mimo dejstva, da socializacija govori predvsem o podružbljanju človeka oziroma o tem, kako družba deluje na oblikovanje posameznika. Znotraj koncepta socializacije se sicer ne zanikajo posameznikove aktivnosti, pa vendar ostaja v ozadju proces njegove emancipacije, avtonomije, zmožnosti upravljanja s samim seboj, presojanja in zavračanja družbenih vplivov. V nasprotju s tem naj bi bil cilj vzgoje prav osamosvajanje od vzgojiteljev, spodbujanje ustvarjanja novih, avtonomnih odnosov do njih in drugih ljudi. Cilj vzgoje je torej, da sama sebe ukine« (Peček Čuk in Lesar, 2004, str. 28).

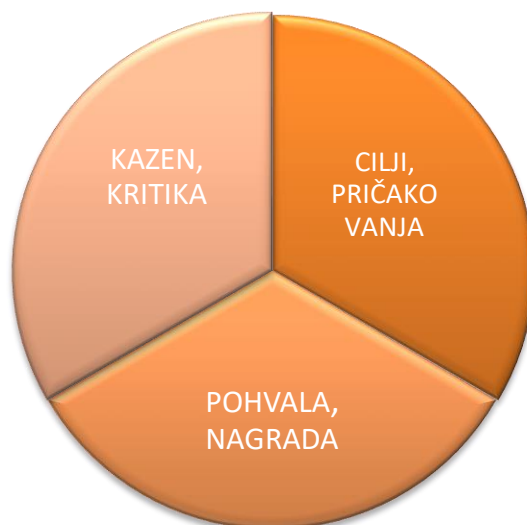
Devjak in Berčnik (2019) (po Lepičnik Vodopivec (2010) in Hmelak (2016)) navajata, da vzgojo predšolskih otrok razumemo kot proces socializacije (proces, v katerem se otrok prilagaja okolju, se v okolje integrira, vzpostavlja harmoničen odnos z njim, ga asimilira in pri tem razvija lastnosti, značilne za človeka; v tem procesu se razvijejo tudi konkretne osebnostne dispozicije na način, ki je družbeno sprejemljiv, in v smeri, ki usposablja človeka, da postaja član te družbe), proces intelektualizacije (proces, v katerem se razvijajo otrokove kognitivne sposobnosti, s katerimi razumeva sebe in svet okrog sebe), proces kultiviranja (proces, v katerem otrok sprejema kulturo prihodnjih generacij) in proces humanizacije (proces, v katerem se razvijajo tipične človeške lastnosti, ki se kažejo v njegovem doživljanju osebnih lastnosti, ravnanju, načinu komunikacije in razmišljanju).

Tabela 1: Razmerje med socializacijo in vzgojo

SOCIALIZACIJA	VZGOJA
spontan proces, ki vključuje dejavnike nastajanja, ne da bi jih skušala obvladovati	namerna dejavnost; je proces ustvarjanja človeka kot družbenega bitja
vpliv obstoječih pravil in realnih vrednot	pomembne so deklarirane vrednote
ne zanika posameznikove aktivnosti	gradi na posameznikovi aktivnosti
socializator neaktiven – vpliv socialne mreže	gradi na vzgojiteljevi načrtni aktivnosti
cilj je vključitev v družbo	cilji so emancipacija, sposobnost upravljanja in upora, avtonomija ...
nanjo gledamo z vidika posameznika in družbe	je preplet družbenega, individualnega in odnosnega

Vir: Peček Čuk in Lesar (2009, str. 31)

Kaj pa je pravzaprav cilj vzgoje? Kot to povzema Kokelj (2011), je cilj vzgojiti otroka tako, da bo postal odgovoren in samostojen odrasel človek, z avtonomnim razmišljanjem in odločanjem, zdravo pozitivno samopodobo ter sposobnostjo oblikovanja zrelih medsebojnih odnosov, kar mu bo omogočilo kakovostno življenje v družbi. V vzgoji naj bi bilo prisotno vse naštet, in sicer v uravnoteženem razmerju.

Slika 1: Sestavine dobre vzgoje

Vir: Kokelj (2011)

http://www.vrtecandersen.si/tl_files/DOKUMENTI/sola-za-starse/povzetki-srecanj/Pravila%20vzgoje%203.pdf (1. 2. 2020)

2.4 SOCIALIZACIJA V VRTCU

Logar v Ribič (2014, str. 27) navaja, da so v vrtcu otroci skozi obdobja razvoja, socializacije, učenja in bivanja izpostavljeni številnim konfliktom, ki nastanejo med otroki samimi ali med otroki in vzgojiteljem. A ob dobri socialni klimi v skupini je teh konfliktov manj, kar osebje vrtca doseže tako, da otroku predstavlja vzor obnašanja, hkrati pa vzgojitelji do vedenja otrok ne smejo gojiti previsokih pričakovanj. V skupini mora biti poleg veliko časa, namenjenega prosti igri, vzpostavljena tudi dnevna rutina.

Ribič (2014) meni, da so socializacijski procesi pri otroku, ki obiskuje vrtec, popolnoma drugačni od tistih, ki ga ne. Otroci, ki obiskujejo vrtec, so po njenem mnenju mnogo prej seznanjeni z družbenimi pravili in normami, hkrati pa se prej priučijo vedenja drugih otrok, saj imajo ob sebi veliko več vrstnikov. Prednost je tudi, da jim je avtoriteta vzgojitelja in kasneje učitelja predstavljena prej, otroci pa so prej zmožni sami obvladovati številne socializacijske situacije (neprijetni položaji, konflikti ipd.).

»Že Fröbel je poudarjal, da je pomembno, da se otroci igrajo skupaj, da se naučijo pogajati, voditi, slediti, reševati konflikte itn.« (Devjak in Berčnik, 2019, str. 140).

Toličič in Smiljanič Čolanović v Ribič (2014, str. 30) opredeljujeta tri skupine dejavnikov, ki vplivajo na otrokov socialni razvoj. Menita (prav tam), da ima izmed vseh družbenih institucij v otroški dobi družina največji vpliv na otrokov socialni razvoj. V veliki meri na otroka vpliva tudi okolje, v katerem živi. Kot ključno dejavnost v dobi otroštva pa Toličič in Smiljanič Čolanović opredelita otroško igro, ki se najpogosteje odvija med otroki, zato je tistim, ki obiskujejo vrtec, omogočena vzpostavitev stika z večjim številom vrstnikov. Avtorja (prav tam) zaradi tega ugotavljata, da imajo prav otroci, ki imajo to možnost, na voljo pridobitev nove vrste izkušenj v socialnih stikih, skozi katere se naučijo razsojanja, kaj je prav in kaj ni, nadzorovanja samega sebe, skozi prijateljske skupine pa so vključeni tudi v življenjske skupine.

Zupančič, Podlesek in Kavčič v Zajec, Videmšek, Štihec, Pišot in Šimunič (2010, str. 83) ugotavljajo, da so se otroci, ki so obiskovali vrtec od vsaj 3. leta starosti dalje, na vseh področjih razvijali v smeri večje prilagojenosti in učinkovitosti. Ob nadzoru staršev se je socialno vedenje prvošolcev, ki so predhodno obiskovali vrtec, razlikovalo od vedenja vrstnikov, ki vrtca niso obiskovali. Otroci, ki so obiskovali vrtec, so izražali več zaupljivosti, veselja, pogosteje so se vključevali v igro z vrstniki, delovali so bolj neodvisno od odraslih. Bili so tudi nekoliko bolj vestni, ekstravertni in čustveno stabilni, odprti in so izražali več močne volje.

V svoji raziskavi pa so ugotovile tudi, da so otroci, ki so obiskovali vrtec, dosegli nekoliko višje rezultate pri preizkusu splošne nebesedne sposobnosti in bili uspešnejši tudi pri slovenščini.

2.4.1 Okolica

Sammons v Kirk in Jay (2018, str. 475) kot visokokakovostna okolja (vrtec) navaja tista, ki spodbujajo otrokov pozitivni kratkotrajni kot tudi dolgotrajni socialni, čustveni in akademski rezultat, ki pa dokazano vodi do boljšega socialno-čustvenega razvoja otroka.

Interakcije med vzgojiteljem in otrokom v vrtcu so bile s strani natančne raziskave Heller in drugi v Kirk in Jay (2018, str. 475) opredeljene kot pot do krepitve socialno-čustvenega razvoja otroka, ki pa naj bi se najbolje razvil, ko je vzgojiteljev način učenja in vedenja usmerjen k ustvarjanju pozitivne socialne in čustvene okolice. Okolice, opisane v tem članku, prikazujejo, kako psihološko okolje vrtca neposredno vpliva na otrokovo izkušnjo vrtca in kasnejši socialno-čustveni razvoj.

2.4.2 Igra

»Igra ponuja najbolj idealno okolje, ki podpira otrokov čustveno-socialni razvoj« (Kirk in Jay, 2018, str. 476). Gray v Kirk in Jay (2018, str. 476) navaja, da otrokovo učenje, igra in razvoj ne morejo biti ločeni, saj se pojavljajo hkrati in se medsebojno tudi povezujejo. Med igro morajo otroci sprejemati odločitve, nadzirati svoja čustva in impulze, gledati iz druge perspektive, se pogajati z drugimi, najpomembneje pa je, da ustvarjajo prijateljske vezi. Med igro se otroci naučijo podajanj mnenj, pogajanja in sklepanja kompromisov. Naučijo se tudi uspešnega predstavljanja svoje želje tako, da bi prišli čim bližje zadovoljitvi le-te, ne da bi s tem razjezili druge otroke. Poleg tega igra, kot to navajajo Rhoades, Warren, Domitrovich in Greenberg v Kirk in Jay (2018, str. 476) lajša otrokov razvoj strategij in pripomore k čustvenemu razumevanju. Zgodnje pojavljanje socialnih sposobnosti, čustvenega zdravja in kognitivnih jezikovnih sposobnosti naj bi po njihovem mnenju napovedovalo kasnejšo uspešnost v šoli.

2.5 PREDŠOLSKA VZGOJA

Devjak in Berčnik (2019) opredeljujeta področje predšolske vzgoje kot pomemben del izobraževalnih in družinskih politik v svetu. Pravita (prav tam), da je vzgoja otrok področje, ki mu je človeštvo že od nekdaj namenjalo pozornost. Potreba po varstvu in organizirani vzgoji otrok se je povečala predvsem z razvojem človeške družbe, zlasti pa z razvojem industrije in zaposlovanjem žensk ter posledično s spremembami v družabnem in družinskem življenju, saj so takrat matere začele sprejemati delo zunaj doma.

2.5.1 Predšolska vzgoja na Slovenskem

»Pojem "predšolska vzgoja" je na Slovenskem precej nov pojem in je najprej pomenil vzgojo otrok neposredno pred vstopom v šolo, šele pozneje pa se je pojem razširil na celotno obdobje vzgoje otrok od prvega leta starosti (natančneje od 11 mesecev) do vstopa v šolo. Predšolska vzgoja v Sloveniji ni obvezna« (Devčič v Devjak in Berčnik, 2019, str. 37).

Zakon o vrtcih predpisuje, da je predšolska vzgoja sestavni del sistema vzgoje in izobraževanja in poteka po načelih pluralizma, demokratičnosti, avtonomnosti, strokovnosti in odgovornosti zaposlenih, enakih možnostih za otroke in starše, upoštevanje razločnosti med otroki, pravice do izbire in drugačnosti in ohranjanja ravnotežja med raznimi vidiki otrokovega duševnega in telesnega razvoja.

2.6 VRSTE VRTCEV

V Sloveniji so v namen predšolske vzgoje organizirani javni in zasebni vrtci. Le-ti staršem omogočajo izbiro med različnimi pristopi vzgoje, s katerimi želijo svojim otrokom omogočiti njihov celostni razvoj.

»Temeljne naloge vrtcev so pomoč staršem pri celoviti skrbi za otroke, izboljšanje kvalitete življenja družin in otrok ter ustvarjanje pogojev za razvoj otrokovih telesnih in duševnih sposobnosti« (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 1996).

Zajec in drugi (2010, str. 85) vrtec definirajo kot »kraj, kjer otroci preživijo pretežni budni del dneva. V tem času je nujno potrebno omogočiti takšno izbiro vsebin, kjer bodo lahko v zaprtem prostoru in zunaj usvojili kar največ znanja in sposobnosti«.

»Program javnih vrtcev za predšolske otroke Kurikul za vrtce je nacionalni dokument, ki predstavlja strokovno podlago za delo v vrtcih. Cilj kurikula je večje upoštevanje človekovih in otrokovih pravic, upoštevanje različnosti in drugačnosti otrok. Otrok je aktiven udeleženec procesa, ki z raziskovanjem, preizkušanjem in možnostjo izbire dejavnosti pridobiva nova znanja in spretnosti. Temeljni poudarki so na vzgojno-izobraževalnem procesu ter na celoti interakcij in izkušenj, iz katerih se otrok uči. Odločilnega pomena je upoštevanje otrokovih individualnih potreb in interesov ter zagotavljanje pravice do zasebnosti, kar se zagotavlja z urejenimi kotički, kamor se lahko otrok za nekaj časa umakne« (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2019).

»Zasebni vrtec lahko ustanovi domača in tuja pravna ali fizična oseba, če izpolnjuje pogoje glede programa za predšolske otroke, ki ga bo izvajal, prostorov in strokovnih delavcev, /.../ ustanovitelj vrtca se lahko odloči, da bo izvajal Kurikul za vrtce, ki ga je sprejel Strokovni svet RS za splošno izobraževanje marca 1999, ali da bo izvajal svoj program oziroma program po posebnih pedagoških načelih. Če bo izvajal svoj program, mora program predložiti Strokovnemu svetu RS za splošno izobraževanje v obravnavo« (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2019).

Zasebni vrtci se od javnih razlikujejo tudi po tem, da imajo na voljo različna programa, waldorfski vrtec in vrtec Montessori.

»Waldorfski pristop k vzgoji majhnih otrok obsega obdobje od rojstva do vstopa v šolo in temelji na soodvisnosti otrokovega fizičnega, čustvenega, socialnega, duhovnega in kognitivnega razvoja. Otroka obravnava kot celovito bitje in verjame, da je njegovo odraščanje kvalitetnejše v mirnem, predvidljivem, "domačem" okolju. /.../ Otrokom omogočamo doživljanje sveta preko

vseh čutov, ki jih ustrezno negujemo s skrbno izbranimi aktivnostmi in ustreznim oblikovanjem otrokovega bivanjskega okolja – prostorov. /V/ waldorfskem vrtcu sta učenje in vzgoja vedno povezana z resničnim življenjem, doživljanjem in pridobivanjem izkušenj. /.../ Temeljna načela waldorfske pedagogike so: vzor in posnemanje, ritem in ponavljanje, učenje s pomočjo čutenja, povezovanje otroka s prostorom in časom« (Kurikulum za waldorfske vrtce, b. d.). V waldorfskih vrtcih je torej več ročnih del in gospodinjskih dejavnosti, otroci pa naj bi v prosti igri zunaj pomagali tudi pri preprostih vrtnih opravilih. V tej veji zasebnih vrtcev pa imajo otroci tudi manj pravil.

»Vzgojna metoda Montessori temelji na opazovanjih in odkritjih dr. Marije Montessori. /.../ Ugotovila je, da če so otroci v skrbno pripravljenem okolju, potem v njem delajo z vedno večjo zbranostjo in notranjim nadzorom (samokontrolo). /.../ Pristop Montessori je predvsem učenje za življenje. Otrok dela v ozračju spoštovanja, svobode in odgovornosti. Pristop v polnosti vključuje samomotivacijo, samodisciplino, samospoznavanje – izjemno sposobnost otrok, da sami razvijajo svoje lastne zmožnosti, samostojnost, sistematičen pristop do reševanja težav, pridobivanja znanja in veščin ter omogoča veselje do učenja. /.../ Vzgojitelj dobro pozna otroka (ga opazuje), spoštuje stopnjo njegovega razvoja in je posrednik med pripravljenim okoljem in otrokom. Zato dela z njim predvsem individualno ali po potrebi v majhni skupini« (Program vrtca Montessori, september 2013). V vrtcih, ki delajo po vzoru dr. Marije Montessori, imajo otroci med seboj manj interakcije, kar pa je posledica vzgojiteljevega individualnega dela z vsakim otrokom posebej, saj mu želi le-ta omogočiti čim boljši razvoj. Prav zaradi vsega tega individualnega dela z otroki je manjša tudi njihova socializacija, saj ni veliko proste igre, ki pa je po mnenju nekaterih sociologov in besedah vzgojiteljic najboljši dejavnik socializacije.

2.7 VLOGA VZGOJITELJEV

Stokes Szanton (2001) meni, da imajo starši in vzgojitelji najpomembnejšo vlogo pri socialnem razvoju otrok, saj so njihov prvi in glavni izraz čustva ljubezni in naklonjenosti do otrok, otrokom pomagajo pri oblikovanju socialnih spretnosti, ki jih potrebujejo za dobre odnose z odraslimi osebami, in jih usposobijo za razlikovanje med dobrim in slabim. Pravi tudi (prav tam), da pozorni vzgojitelji pospešujejo otrokov razvoj, če otroke spodbujajo k novim dosežkom in se o tem z njimi pogovarjajo. Vzgojitelji, ki podpirajo in spodbujajo otrokov razvoj, namreč prispevajo k oblikovanju petih pomembnih oblik vedenja, tj. občutljivosti, dovezetnosti, občutku varnosti in ustreznosti, sodelovanju pri igri in vzpodbujanju vedoželjnosti.

»Kritično mišljenje vzgojitelja predstavlja pomembno vlogo, ker je on otrokom pomembna oseba, ki jim nudi ljubeč odnos, vzor in avtoriteto. Preko njega se učijo odločanja, vodenja, timskega sodelovanja in vzpostavljanja kvalitetnih medsebojnih odnosov. /.../ Pri delu upošteva potrebe in interese staršev, pripravljen je z njimi sodelovati ter vzpostaviti partnerski odnos, ki omogoča stik med družino in vrtcem« (Milčinovič v Kragolnik Račnik, 2017, str. 26).

Devjak in Berčnik (2019) navajata, da je v Kurikulu za vrtce (1999) zapisano, da morajo pomočniki in vzgojitelji otrokom nuditi ustrezne izzive, ki jim omogočajo, da se v igro vključijo brez občutka strahu pred neuspehom. Pri tem naj bi jim svetovali, pomagali, jih spodbujali, usmerjali, popravljali in se z njimi igrali. Otroke morajo pozorno opazovati in spremljati, dejavnosti pa naj bi bile načrtovane na osnovi poznavanja in razumevanja otrokovega razvoja.

Kirk (2014) v svoji študiji dokazuje, da je bil otrokov socialno-čustveni razvoj najboljši, ko je program vrtca zagotavljal ravnovesje med dejavnostmi, ki jih vodi vzgojitelj, in med tistimi, ki jih vodi otrok; ko je vzgojitelj obe prej naštetim metodi štel za pomembni pri učenju in ko je vzgojitelj spoznal pomembnost svoje vloge pri podpori otrokovega socialno-čustvenega razvoja pri zgoraj naštetima metodama. Dodaja še (prav tam), da so vzgojitelji, ki so bili uspešnejši pri podpori socialno-čustvenega razvoja, enako poudarjali odnose, igro ter fizično in psihološko okolje.

Kot eno od pomembnih nalog vzgojitelja Bizjak in drugi v Kokot (2016, str. 41) izpostavljajo organizacijo raznolikih razmer za učinkovito učenje socialnih spretnosti v različnih kontekstih. Otrokom naj bi dajali tudi povratne informacije o socialnem ravnanju, s svojim zgledom ter ravnanjem pa konstruktivno, učinkovito, uravnoteženo in predvsem socialno sprejemljivo predstavljajo oblike in načine socialnega delovanja med svojimi in tujimi potrebami.

Silver, Measelle, Armstrong in Essex v Kirk in Jay (2018, str. 476) navajajo, da negativen odnos med otrokom in vzgojiteljem predstavlja za otroke stres, ki pa lahko vpliva na kasnejše vključevanje in prilagajanje v šoli. Raver in Knitzer v Kirk in Jay (2018, str. 476) opisujeta, da se rezultati takega odnosa največkrat kažejo v negativnem socialnem in čustvenem vedenju. To se pojavi, ko vzgojitelji neprestano prezirajo problematično vedenje ali pa nanj odreagirajo osorno. Otroci, ki so pojmovani kot težko učljivi, tako pogosto prejmejo manj podpore in manj pozitivnega vzgojiteljevega odziva. Prav zato ta raziskava prikazuje pomembnost socialne in čustvene povezave med otrokom in vzgojiteljem.

2.8 VLOGA ODRASLEGA (STARŠEV, VZGOJITELJEV) PRI IGRI

Devjak in Berčnik (2019) navajata, da je bil Fröbel prvi, ki je poudarjal pomen odraslega pri razvoju in igri otroka. Poudarjal je, da je odrasel otrokov partner pri učenju – najprej naj bi bil to starš doma, kasneje pa učitelj v šoli. V različnih obdobjih naj bi imel otrok različne potrebe glede na socialno interakcijo. Vključevanje odraslih naj bi vsekakor imelo še posebej pomembno vlogo v prvih letih otrokovega življenja (Zupančič v Devjak in Berčnik, 2019, str. 137).

Devjak in Berčnik (2019) menita, da se otrok uči prek tako imenovanega aktivnega učenja, ki pa je odvisno od pozitivne interakcije med otrokom in odraslim. To je učenje, ki vključuje neposredne izkušnje in izpeljevanje pomena iz njih.

Hohmann in Weikart v Devjak in Berčnik (2019, str. 140) navajata, da je ključna vloga odraslega pri spodbujanju aktivnega učenja organizacija okolja, in sicer tako, da so igralne površine določene in založene z zanimivimi in starosti primernimi materiali. Njegove naloge so tudi organizacija rutine, vzpostavljanje spodbudnega socialnega ozračja, spodbujanje otrokovih dejanj in reševanje problemov.

2.9 POMEN ŠPORTNIH/GIBALNIH DEJAVNOSTI V VRTCU

Zajec in drugi (2010) navajajo, da se otroci srečajo s prvimi organiziranimi gibalnimi/športnimi dejavnostmi prav z vstopom v vrtec. Le-te imajo pomembno vlogo v prvih letih otrokovega razvoja, zato je pomembno, da so sistematično načrtovane, privlačne in domiselne, upoštevajo celosten razvoj predšolskega otroka ter da otroci ob njih uživajo in si gradijo pozitivne gibalne izkušnje. Nekateri otroci pa se z vstopom v vrtec prvič seznajajo z gibalnimi/športnimi aktivnostmi, zato je pomembno, da jim vzgojitelji te dejavnosti predstavijo kot pomembne, ustvarjalne, zanimive, privlačne in nepogrešljive dejavnosti našega življenja, saj so prav vzgojitelji v vrtcu tisti, ki naj bi zadovoljevali primarne otrokove potrebe po gibanju.

S temi dejavnostmi v vrtcu pa se pozitivno vpliva tudi na počutje otrok, krepitev imunskega sistema in ohranjanje njihovega zdravja. Poleg tega pa se s primerno športno/gibalno dejavnostjo vpliva tudi na otrokov značaj.

2.10 KURIKUL ZA VRTCE

Bahovec in drugi (1999) navajajo, da je v Beli knjigi Kurikul za vrtce opredeljen kot nacionalni dokument, ki ima svojo osnovo v predlogih, analizah in rešitvah, ki so uokvirile koncept in sistem predšolske vzgoje v vrtcih. Kurikul opredeljujejo (prav tam) kot dokument, ki po eni strani spoštuje tradicijo slovenskih vrtcev, po drugi strani pa z novejšimi teoretskimi pogledi dopolnjuje, nadgrajuje in spreminja dosedanje delo v vrtcih. Navajajo (prav tam) tudi, da je pojem kurikul v vrtcu vpeljan zato, ker je celovitejši in širši kot pojem program in zaradi premika od tradicionalnega poudarka na vsebinah k poudarku na sam proces predšolske vzgoje. Prav zato pa kurikul vključuje tudi številne ovire in pogoje, ki hkrati omogočajo in onemogočajo uresničevanje zapisanega kurikula kot tudi prikrita. Prikriti kurikulum so torej elementi, ki niso zapisani v uradnem Kurikulu za vrtce.

Kragolnik Račnik (2017, str. 7) navaja, da so v Kurikulu za vrtce poleg navedenih vsebin in ciljev prav tako pomembne vsakodnevne dejavnosti v vrtcu, pri katerih pa se najbolj uveljavlja prikriti kurikulum. Marjanovič Umek in drugi (2001) kot dejavnike prikrita kurikula omenjajo »/.../ prikrita pričakovanja vzgojiteljice, čustveni stik med vzgojiteljico in otrokom, medvrstniške odnose, organiziranje dnevne razporeditve dejavnosti in prostora, uveljavljena disciplinska pravila ter varno okrilje družine /.../«

Marjanovič Umek in drugi (2001) kot glavne teoretske predpostavke Kurikula za vrtce navajajo:

- upoštevanje individualnih otrokovih razlik v učenju in razvoju ter pravic pri iskanju konceptualnih in izvedbenih rešitev v vrtcu;
- afirmacijo otrokovega spoznavanja in doživljanja okolja ter ustrezne strategije celostnega učenja in igre;
- optimalno upoštevanje načela celostnega in uravnoveženega otrokovega razvoja;
- nadideološki pristop k načrtovanju vzgoje in otrokovega moralnega razvoja;
- zagotavljanje pestrejša ponudbe vsebin, oblik, metod dela z otroki pa tudi različne programske ponudbe;
- kompleksnejše razumevanje vzgojno-izobraževalnih dejavnikov kot prepleta usmerjenih aktivnosti, dejavnikov posredne vzgoje oziroma prikrita kurikula, pomena spodbudnega vzgojnega okolja ter organizacije časovne in prostorske razsežnosti življenja v vrtcu;
- večjo stopnjo strokovne avtonomije in odgovornosti vseh akterjev delovanja vrtcev.

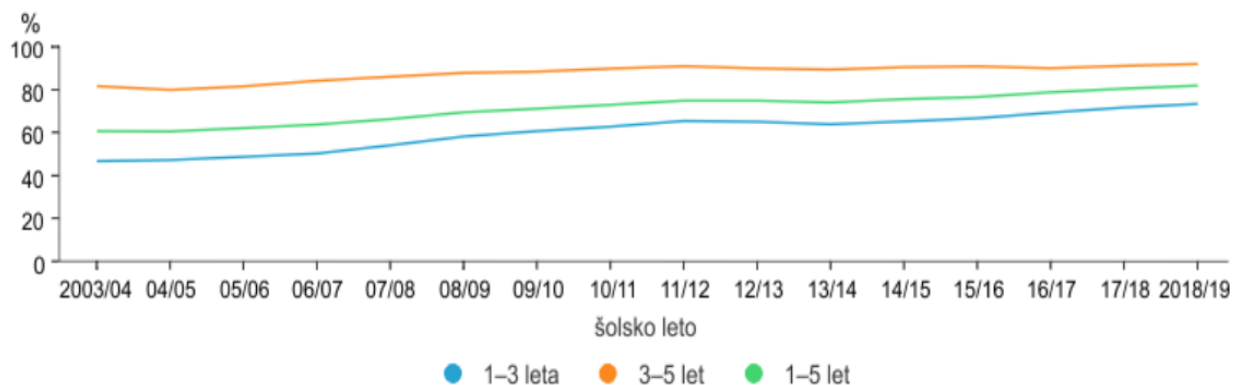
2.11 ŠTEVILO OTROK V VRTCIH

Po statističnih podatkih Urada Republike Slovenije Kozmelj (2019) navaja, da je bilo v vrtce v šolskem letu 2018/19 vključenih 87.147 otrok, to pa je predstavljalo 81,7 % vseh otrok, starih od 1 do 5 let. Kot je navedeno, naj bi se po teh podatkih v zadnjem desetletju, torej od šolskega leta 2008/09 do 2018/19, število otrok, vključenih v vrtce, povečalo za tretjino: s 65.966 na 87.147.

Predšolsko vzgojo je po statističnih podatkih izvajalo 116 zasebnih vrtcev in 852 javnih. Velika večina otrok je obiskovala javne vrtce, in sicer 94,4 %.

V šolskem letu 2018/19 je bilo v slovenski predšolski sistem vključenih 93,5 % štiri- in petletnih otrok, kar pa je še vedno manj, kot si Evropa do leta 2020 zastavlja za cilj. Vključenost najmlajših otrok (otroci, stari eno ali dve leti) je bila 65,5 %, tj. za polovico več kot v letu 2008/09, kar nakazuje, da se njihova vključenost povečuje.

Vključenost otrok v vrtce po starostnih skupinah, Slovenija

Vir: SURS

© SURS

Slika 2: Vključenost otrok v vrtce po skupinah

Vir: SURS

Dostopno na: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8144>

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 METODOLOGIJA

Do želenega rezultata in ugotovitev raziskovalne naloge sem prišla s pomočjo metode anketiranja in intervjuja. Vprašalnik sem razdelila med starše, ki imajo svoje otroke v javnem vrtcu Agata v Poljanah. Intervju sem opravila z diplomirano vzgojiteljico v zasebnem vrtcu, Nežo Črljenec, in diplomirano vzgojiteljico v javnem vrtcu, Niko Arnolj.

3.1.1 Opis vzorca raziskave

Anketo je rešilo 57 staršev, od tega 18 moških in 39 žensk. Vsi otroci anketirancev so obiskovali javni vrtec.

3.1.2 Opis merskega instrumenta

Intervju je javno in dvogovorno besedilo, v katerem sodelujeta spraševalec in intervjuvanec. Anketa je metoda raziskovanja, s katero lahko pridobimo mnenja ljudi.

3.1.3 Opis postopka zbiranja podatkov

Anketni vprašalnik sem sestavila na spletni strani En klik anketa. S pomočjo vzgojiteljice sem vprašalnik predala staršem otrok v vrtcu.

Z vprašanji sem želela še bolj poglobljeno raziskati to temo, da sem lahko ovrgla ali potrdila hipoteze.

3.1.4 Obdelava podatkov

Najprej sem se lotila analize anketnih vprašalnikov. Vse odgovore sem skrbno pregledala in izločila tiste, ki niso ustrezali kriterijem. Primerne odgovore sem sistematično vnesla v grafe in podala razlago. Po obdelavi odgovorov iz anket sem se lotila tudi pregleda intervjujev, ki sem ju opravila. Odgovore sem uredila do oblike, ki je bila ustrezna za vstavev v raziskovalno nalogo.

3.2 REZULTATI IN RAZPRAVA

Z natančnimi analizami tako odgovorov anketirancev kot tudi obeh intervjujev sem lahko potrdila oziroma ovrgla zastavljene hipoteze.

Prva hipoteza pravi, da je otrok v vrtcu vedno več. To hipotezo sem potrdila že samo s pomočjo teoretičnega dela, saj sem na spletni strani Republike Slovenije našla aktualne podatke za letošnje in lansko šolsko leto. Podatki torej kažejo, da se je vključenost otrok v vrtce od šolskega leta 2008/09 povečala za tretjino. Tako je bilo v šolskem letu 2018/19 v vrtce vključenih 87.147 otrok.

Graf 1: Vključenost otrok v vrtce

Drugo hipotezo sem s pomočjo rezultatov anket ovrgla. Večina staršev (51 %) namreč meni, da na socializacijo otrok najboljše vpliva družina. Drugi najpomembnejši dejavnik socializacije so po njihovem mnenju vrstniki, nato sledi okolje in na zadnjem mestu je igra kot dejavnik socializacije.

Pri tem vprašanju lahko izpostavim tudi mnenje vzgojiteljice, ki meni, da na socialni razvoj v vrtcu in tudi doma največ vpliva prosta, nevodena igra. Po njenem mnenju je v vrtcu preveč

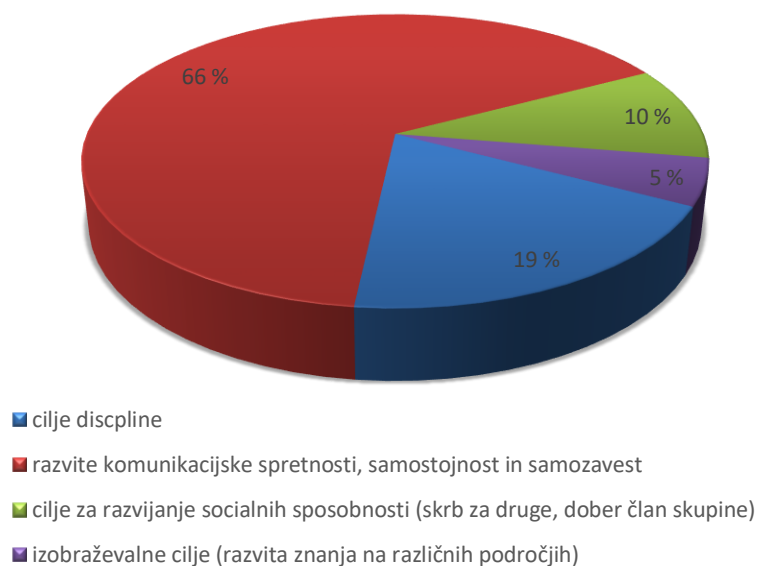
vodenih dejavnostih in premalo proste igre ter gibanja na prostem, v katere se vzgojitelji ne vključujejo.

Graf 2: Dejavnik, ki po mnenju staršev najbolj vpliva na socializacijo otrok

Trditev, da starši pri otrokovem razvoju v ospredje najbolj postavljajo cilje discipline, sem z analizo anket ovrgla. Največ staršem so namreč najpomembnejše razvite komunikacijske spretnosti, samostojnost in samozavest (graf 3). 19 % staršev je za najbolj pomemben cilj izbralo disciplino. Razvite socialne sposobnosti, torej da otrok skrbi za druge in je dober član skupine, je kot najpomembnejši cilj izbralo 10 % staršev. Najmanj staršev, in sicer le 5 %, je na prvo mesto postavilo izobraževalne cilje, torej razvita znanja na različnih področjih.

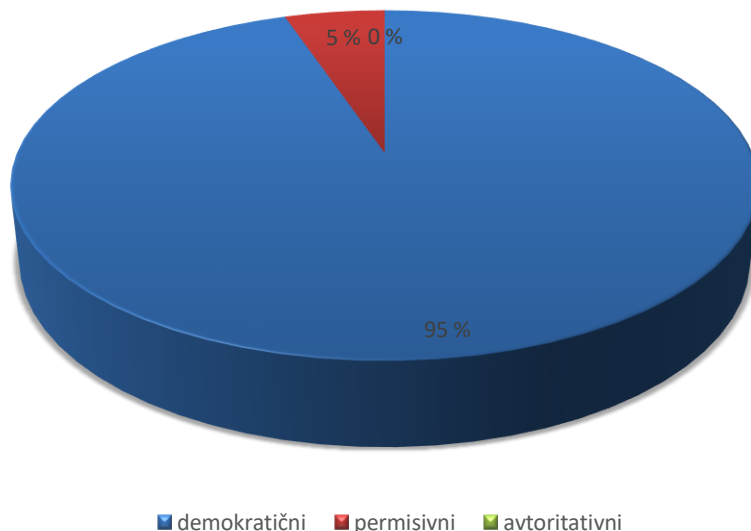
Katere cilje pri razvoju otroka postavljate v ospredje? N=57

Graf 3: Cilji, ki jih starši pri otrokovem razvoju postavljajo v ospredje

Na vprašanje, kateri vzgojiteljev vzgojni stil po njihovem mnenju najbolj vpliva na socializacijo otrok v vrtcu, so se starši skoraj enotno odločili za demokratični vzgojni stil, torej da ima vzgojitelj glavno besedo, a otrokom kljub temu dopušča sodelovanje. Le 5 % staršev (graf 4) je za najboljši vzgojni stil izbralo avtoritativnega, pri katerem ima vzgojitelj glavno besedo, a otrokom ne dopušča sodelovanja.

Kateri vzgojni stil vzgojiteljev po vašem mnenju najbolj vpliva na socializacijo otrok v vrtcu? N=57

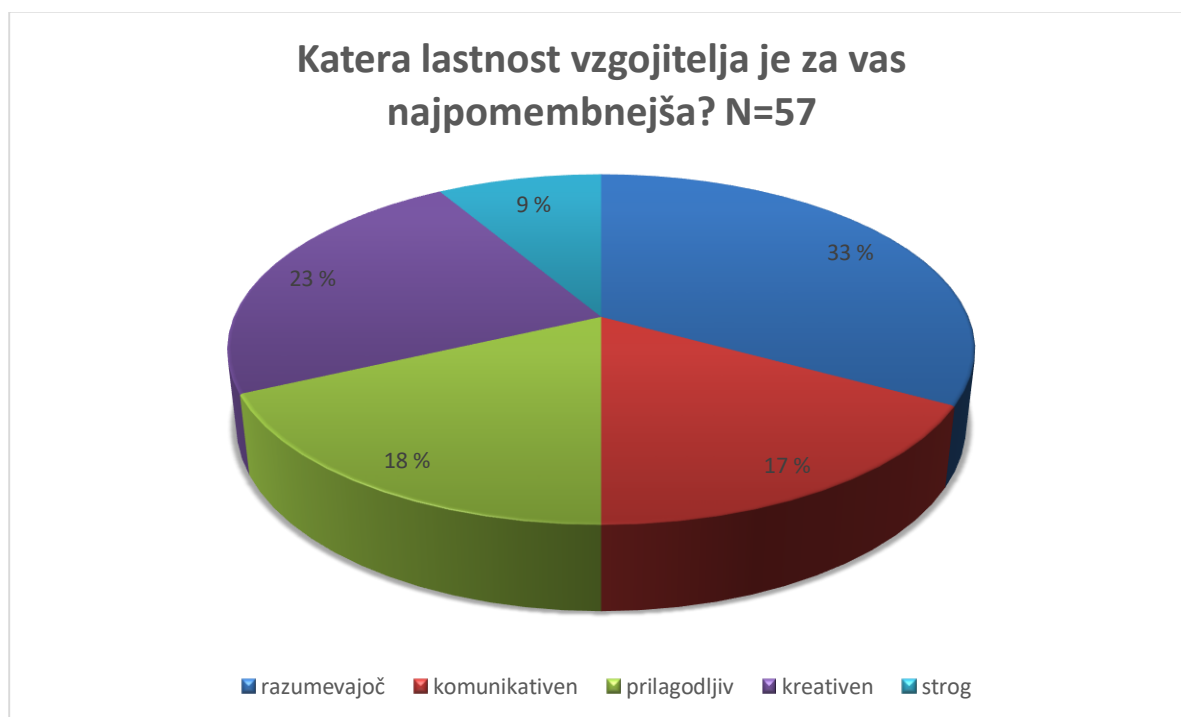

Graf 4: Vzgojiteljev vzgojni stil, ki po mnenju staršev najbolj vpliva na socializacijo otrok v vrtcu

Hipotezo, da so staršem najpomembnejše vzgojiteljeva prilagodljivost, komunikativnost in strogost, sem lahko le delno potrdila. Staršem je namreč najpomembnejša vzgojiteljeva razumljivost, sledi njegova kreativnost in šele nato prilagodljivost in komunikativnost. Strogost je šele na zadnjem mestu, kar kaže, da se staršem ta lastnost ne zdi tako pomembna.

Tu lahko omenim tudi mnenje vzgojiteljice glede pomembnih vzgojiteljevih lastnosti. Pravi, da mora biti vzgojitelj sočuten in empatičen. Kljub temu da sta pomembna strokovnost in znanje, meni, da sta v zadnjih letih v ospredju razumevanje otroka in sočutje.

Druga vzgojiteljica dodaja, da se mora dober vzgojitelj spustiti na otrokovo raven in ga razumeti. Znati ga mora tudi motivirati in mu omogočiti spodbudno učno okolje.

Graf 5: Najpomembnejša vzgojiteljeva lastnost

Zadnji dve vprašanji anketnega vprašalnika sta bili odprtega tipa. Tu so starši odgovorili, kakšen je vpliv vrtca na otroka in kako po njihovem mnenju na otroka vpliva gibanje. Ker sem dobila veliko raznolikih odgovorov, bom izpostavila najbolj zanimive in najpogostejše odgovore.

Na vprašanje, kakšen je vpliv vrtca na otroka, je veliko staršev odgovorilo, da je pomemben za socializacijo. Mnogo jih meni, da je pomemben zaradi odnosov z vrstniki, ki vplivajo na njihovo kasnejšo družabnost, kreativnost ter učenje sodelovanja in dela v skupini. Odgovarjajo tudi, da je vrtec velika prednost, saj je podaljšana roka staršev in tako vzgojiteljice z njimi delajo na področjih, na katerih bi sami doma zelo težko delali. Nekaj staršev navaja tudi, da vrtec igra pomembno vlogo pri vzpostavitvi strpnih medsebojnih odnosov, empatije in medsebojne pomoči, pri pridobivanju samozavesti in pozitivne samopodobe, sprejemanju in spoštovanju drugačnosti ter kritičnem vrednotenju vplivov okolja.

Kar nekaj staršev je pri vprašanju, kakšen vpliv ima gibanje na otroka, izpostavilo veliko pomembnost gibanja in zunanjih aktivnosti, saj pri tem otrok razvija svoje motorične sposobnosti, ravnotežje, gibalne sposobnosti, fino in grobo motoriko ter tudi orientacijo. Mnogi menijo tudi, da s tem otrok krepi svoj imunski sistem. Starši navajajo tudi, da opažajo veliko razliko v spancu otrok, saj se bolj utrudijo in so zvečer bolj umirjeni. Torej, če na grobo

povzamem odgovore, je gibanje ena od najpomembnejših dejavnosti v otroštvu. S tem krepijo svoje fizične zmožnosti, zato je velika večina staršev priporočala povečanje časa zunanjih aktivnosti v vrtcu.

Hipotezo, da se otroci, ki so bili v vrtcu, lažje in hitreje socializirajo kasneje v življenju kot tisti, ki v vrtec niso bili vključeni, sem s pomočjo odgovorov vzgojiteljic lahko le delno potrdila. Prva vzgojiteljica namreč meni, da vrtec otroka lahko pripravi na določene situacije v življenju, da bo sam prehod v šolo zaradi tega mogoče lažji, ni pa pravilo, da bo zaradi tega otrok na boljšem v kasnejšem življenju, če je seveda otrok v domačem okolju vključen v procese prilagajanja in upoštevanja pravil. Druga vzgojiteljica pa navaja, da otroci z vrtcem zagotovo pridobijo sposobnosti razumevanja sebe in drugih, sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah, sposobnosti prepoznavanja čustev, spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja radovednosti, razvijejo raziskovalni duh, domišljijo in intuicijo, neodvisno mišljenje ter jezikovne sposobnosti v slovenskem in tujem jeziku. Pridobijo pa tudi sposobnosti gibanja in samostojnost pri higienskih navadah in skrbi za zdravje.

V intervjuju sta vzgojiteljici odgovorili tudi na nekaj bolj strokovnih vprašanj o socializaciji otrok. Prva vzgojiteljica v svoji skupini zagotavlja dobro socialno klimo, saj s sodelavko veliko delata na vključenosti vseh otrok v skupini vse od jutranjega sprejema v skupino pa do odhoda otrok domov. V jutranjem krogu se vsi vključijo v socialne igre, v katerih vsakemu otroku dajo priložnost, da je slišan. Veliko časa namenita tudi reševanju konfliktov s pogovori, da se naučijo povedati, ko jim nekaj ni všeč ali jim ne odgovarja. Ne podpirata norčevanja in posmehovanja med seboj, zato se ob takih dogodkih, ki neprijetno vplivajo na skupino, usedejo skupaj in pogovorijo, hkrati pa dogodek projicirata na posameznega otroka v želji, da bodo dogodek/situacijo razumeli vsi in v prihodnje znali odreagirati v podobni situaciji.

Mnenje prve vzgojiteljice glede vključenosti otrok v vrtec je, da za otroka največ naredimo, če do 3. leta ni vključen v vrtec. S tem namreč delamo na čustvenem doživetju sveta in pozornosti. Če je otrok v domačem okolju vključen v procese druženja z ostalimi ljudmi, s socialnega vidika ni nič zamujeno, četudi otrok do začetka šole ni vključen v vrtec, saj na koncu veliko odtehta otrokov značaj in njegova samozavest in prilagajanje, medtem ko druga vzgojiteljica priporoča vrtec, saj se morajo starši, če otrok ostane doma, zelo potruditi, da mu omogočijo podobne razmere. Meni, da je socialni razvoj v vrtcu boljši, saj so otroci med svojimi vrstniki in v ne tako domačem okolju.

Na vprašanje, kakšne prednosti ima otrok, ki je bil v vrtec vključen pred tistim, ki ni bil, je prva vzgojiteljica odgovorila, da si ne upa trditi, da ima otrok, ki je bil vključen v vrtec, boljše možnosti

v kasnejšem življenju. Meni, da vrtec otroka lahko pripravi na določene situacije v življenju in da bo tako sam prehod v šolo lažji, a to zagotovo ni pravilo, da bi bil otrok zaradi obiskovanja vrtca na boljšem v kasnejšem življenju. Seveda ob pogoju, da je otrok v varnem domačem okolju vključen v procesih, pri katerih sam izkusi prilagajanje, upoštevanje pravil in kako lahko pripomore k boljšim odnosom. Druga vzgojiteljica pravi, da otrok z vrtcem zagotovo pridobi sposobnosti razumevanja sebe in drugih, sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah, sposobnosti prepoznavanja čustev, spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja radovednosti, razvije raziskovalni duh, domišljijo in intuicijo, neodvisno mišljenje ter jezikovne sposobnosti v slovenskem in tujem jeziku, pridobi pa tudi znanja z različnih področij znanosti in z vidika vsakdanjega življenja.

Ko sem jima zastavila vprašanje, kako onidve podpirata otroke pri boljšem socialno-čustvenem razvoju, so bili odgovori dokaj podobni. Obe menita, da je otroka treba poslušati in se z njim pogovoriti o njihovih čustvih. Prva vzgojiteljica dodaja, da so se otroci sposobni veliko stvari dogovoriti sami, a le, če jim to pustimo in situacijo opazujemo z razdalje. S tem otrokom namreč pokažemo, da jim zaupamo in da verjamemo vanje. Druga vzgojiteljica še pove, da otrokom postavi pravila in jim pri dejavnostih da možnost izbire, saj misli, da s temi stvarmi pripomore k boljšemu ohranjanju odnosov kasneje v življenju.

Pri vprašanju, kateri dejavnik najbolj vpliva na otrokov socialni razvoj, lahko izpostavim predvsem odgovor prve vzgojiteljice, ki meni, da tako na razvoj v vrtcu kot tudi doma najbolj vpliva nevodena, torej prosta igra. Podaja pa tudi mnenje, da je v vrtcu preveč vodenih dejavnosti, ki se izvajajo samo zaradi zadostitve dokumentaciji, in premalo gibanja na prostem ter proste igre, v katere se vzgojitelji ne vključujejo.

O kakovosti slovenskega vrtčevskega sistema druga vzgojiteljica pove, da je na visoki ravni, a je velikokrat odvisna tudi od posameznega zavoda in vložka v izobraževanje odraslih. Prva vzgojiteljica vrtčevski sistem opiše kot neki okvir oziroma predloge, kako naj bi izgledalo življenje v vrtcu. Pri tem naj bi bili prav vzgojitelji z otroki tisti, ki rišejo po tako imenovanem platnu, saj si lahko delo prilagajajo po svoje. Dodaja pa še, da je lahko sistem še tako dobro zasnovan, a je nekovostno izveden, če ga izvaja vzgojitelj, ki za to delo nima strokovnosti, domišljije in občutka.

Na zadnje vprašanje, torej kako vrtec pripravi otroka za vstop v šolo, je prva vzgojiteljica povedala, da vrtec otroka pripravi na potrpežljivost, vztrajnost, pozornost in razreševanje konfliktov. Druga vzgojiteljica pa je vse to povzela zelo na kratko, in sicer da vrtec otroku ponudi socializacijo pred samim vstopom v šolo.

4 ZAKLJUČEK

S to raziskovalno nalogo sem prišla do želenih ciljev, ki sem si jih zastavila na začetku pisanja. S pomočjo ankete in intervjujev sem potrdila ali ovrgla hipoteze. Hipotezo, da je otrok v vrtcu več, sem s pomočjo statističnih podatkov Urada Republike Slovenije lahko potrdila. Trditev, da je po mnenju staršev najboljši dejavnik socializacije v vrtcu, sem ovrgla. Hipotezo, da starši pri razvoju otroka v ospredje najbolj postavljajo disciplino, sem ravno tako ovrgla, saj velika večina staršev v ospredje postavlja razvite komunikacijske spretnosti, samostojnost in samozavest. Trditev, da so staršem najpomembnejše prilagodljivost, komunikativnost in strogost vzgojitelja, sem lahko le delno potrdila. Večina staršev je namreč kot najpomembnejšo lastnost izbrala razumljivost, sledi pa ji vzgojiteljeva kreativnost. S pomočjo ankete sem ugotovila tudi, da je po mnenju velike večine staršev najboljši vzgojni stil avtoritativni, pri katerem ima vzgojitelj glavno besedo, a otrokom kljub temu omogoča sodelovanje. Hipotezo, da se otroci, ki so bili v vrtcu, lažje in hitreje socializirajo kasneje v življenju kot tisti, ki v vrtec niso bili vključeni, sem le delno potrdila, saj ena od vzgojiteljic trdi, da vključenost v vrtec ni pravilo za boljše življenje, medtem ko druga vzgojiteljica meni, da je bolje, da otrok vrtec obiskuje.

Raziskovalno nalogo bi lahko izboljšala s tem, da bi ankete razdelila tudi med starše v vrtcu Montessori in waldorfskem vrtcu, a to zaradi okoliščin v času epidemije ni bilo izvedljivo. Boljši vpogled v samo razliko med socializacijo otrok, ki so vrtec obiskovali, in med tistimi, ki ga niso, bi lahko dobila tudi z intervjujem staršev, ki svojega otroka niso vključili v vrtec. Tako bi mi lahko predstavili svoje razloge, zakaj svojega otroka niso vpisali v vrtec, s čimer bi lahko pridobila še drugo mnenje o vključenosti otrok v vrtec.

Kljub določenim pomanjkljivostim menim, da sem zlasti s strokovnimi odgovori vzgojiteljic, ki imata večletne delovne izkušnje, pridobila relevantne informacije.

5 VIRI IN LITERATURA

- Bahovec, E., Bregar, K., Čas, M., Domicelj, M., Hribar Saje, N., Japelj, B. ... Vrščaj, D. (1999). *Kurikulum za vrtce*. Pridobljeno 28. december 2019 s <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predskolsko-vzgojo/Programi/Kurikulum-za-vrtce.pdf>.
- Bergant, M. (1994). *Nove teme pedagoške sociologije in sociologije reforme šolanja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Devjak, T. in Berčnik, S. (2019). *Vzgoja predšolskega otroka*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Flere, S. (2001). *Sociologija*. Maribor: Pravna fakulteta.
- Gray, P. (2013). *Free to learn: Why unleashing the instinct to play will make our children happier, more self reliant and better students for life*. New York, NY: Basic Books.
- Heller, S. S., Rice, J., Boothe, A., Sidell, M., Vaughn, K., Keyes, A. in Nagle, G. (2012). *Social-emotional development, school readiness, teacher–child interactions, and classroom environment*. *Early Education and Development*, 23(6), 919–944. doi:10.1080/10409289.2011.626387.
- Hohmann, M. in Weikart, D. (2005). *Vzgoja in učenje predšolskih otrok: primeri aktivnega učenja za predšolske otroke iz prakse*. Ljubljana: DZS.
- Kirk, G. (2014). *Kindergarten teachers' practices to support children's social and emotional development: Case studies in Western Australian catholic schools*. Pridobljeno 16. februar 2020 s <https://researchrepository.murdoch.edu.au/id/eprint/24302/>.
- Kirk, G in Jay J. (2018). *Supporting Kindergarten Children's Social and Emotional Development: Examining the Synergetic Role of Environments, Play, and Relationships*. Pridobljeno 10. februar 2020 s <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02568543.2018.1495671?needAccess=true>.

- Kokelj, V. (2011). *Uspešna/neuspešna socializacija (povzetek predavanja)*. Pridobljeno 1. februar 2020 s http://www.vrtecandersen.si/tl_files/DOKUMENTI/sola-za-starse/povzetki-srecanj/Pravila%20vzgoje%203.pdf.
- Kokot, A. (2016): *Spodbujanje socialno-čustvenega razvoja otroka v vrtcu* (Magistrsko delo). Pridobljeno s COBBIS+ (COBIS_ID: 11118409).
- Kozmelj, A. (2019). *Tudi v šolskem letu 2018/19 osnovnošolcev več, srednješolcev pa nekaj manj kot v preteklih letih*. Pridobljeno 2. marec 2020 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8144>.
- Kragolnik Račnik, T. (2017). *Pogledi vzgojitelja na dejavnike prikrita kurikuluma vrtcu* (Diplomsko delo). Pridobljeno s COBBIS+ (COBIS_ID: 11536969).
- Logar, D. (2001). *Vpliv vrtca kot institucija na socialni in čustveni razvoj predšolskega otroka*. Pridobljeno 28. december 2019 s <http://www.vzgojitelj.si/zalozba/socialni-custveni-razvoj-predsolskega-otroka/>.
- Marjanovič Umek, L., Kroflič R., Videmšek, M., Kovač, M., Kranjc, S., Saksida, I., Denac, O., Vrlič, T., Krnel, D. in Japelj Pavešič, B. (2001). *Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce*. Ljubljana: Založba Obzorja.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2019). *Javni vrtec*. Pridobljeno 28. december 2019 s <https://www.gov.si/teme/javni-vrtci/>.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (1996). *Zakon o vrtcih* (Uradni list RS, št. 100/05). Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO447>.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2019). *Zasebni vrtec*. Pridobljeno 28. december 2019 s <https://www.gov.si/teme/zasebni-vrtci/>.
- Mirt, A. (2015): *Osamosvajanje mladih odraslih* (Diplomsko delo). Pridobljeno s COBBIS+ (COBIS_ID: 4370683).
- Montessori inštitut (2013). *Program vrtca Montessori*. Pridobljeno 28. december 2019 s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predsolsko-vzgojo/Programi/Program_montessori.pdf.

- Peček Čuk, M. in Lesar, I. (2009). *Moč vzgoje*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Petrič, K. (2005): *Interes slovenske mladine za vojaški poklic* (Diplomsko delo). Pridobljeno s COBBIS+ (COBIS_ID: 24504669).
- Počkar, M., Andolšek, S., Popit, T. in Barle Lakota, A. (2011). *Uvod v sociologijo*. Ljubljana: DZS.
- Raver, C. C. in Knitzer, J. (2002). *Promoting the emotional well-being of children and families*. New York, NY: National Center for Children in Poverty, Columbia University.
- Rhoades, B. L., Warren, K., Domitrovich, C. E. in Greenberg, M. T. (2011). *Examining the link between preschool social-emotional competence and first grade academic achievement: The role of attention skills*. *Early Childhood Research Quarterly*, 26(2), 182–191. doi:10.1016/j.ecresq.2010.07.003.
- Ribič, K. (2014): *Vrtec – temelj za predšolsko vzgojo* (Diplomsko delo). Pridobljeno s COBBIS+ (COBIS_ID: 32970077).
- Sammons, P. (2010). *The contribution of mixed methods to recent research on educational effectiveness: Handbook of mixed methods in social and behavioral research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Silver, R. B., Measelle, J. R., Armstrong, J. M. in Essex, M. J. (2005). *Trajectories of classroom externalizing behavior: Contributions of child characteristics, family characteristics, and the teacher-child relationship during the school transition*. *Journal of School Psychology*, 43, 39–60. doi:10.1016/j.jsp.2004.11.003.
- Šantej, M. (2016): *Vzgojni stili vzgojiteljic* (Diplomsko delo). Pridobljeno s COBBIS+ (COBIS_ID: 1539054276).
- Toličič, I. in Smiljanić-Čolanović, V. (1979). *Otroška psihologija*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ule, M. in Kuhar, M. (2003). *Mladi, družina in starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Waldorfska šola (b. d.). *Kurikulum za waldorfske vrtce*. Pridobljeno 28. december 2019 s <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predskolsko-vzgojo/Programi/Kurikulum-za-waldorfske-vrtce-podpisan.pdf>.

Zajec, J., Videmšek, M., Štihec, J., Pišot, R. in Šimunič, B. (2010). *Otrok v gibanju doma in v vrtcu: povezanost gibalne/športne dejavnosti predšolskih otrok in njihovih staršev z izbranimi dejavniki zdravega načina življenja*. Koper: Univerza na Primorskem.

Zupančič, M. in Gril, A. (2006): *Ponovljivi tipi osebnosti v otroštvu in mladostništvu: slovenska prečna primerjava*. Pridobljeno 29. december 2019 s http://psiholoska-obzorja.si/arhiv_clanki/2006_2/zupancic.pdf.

6 PRILOGE

Priloga 1: Anketni vprašalnik za starše otrok v vrtcu

Pozdravljeni!

Sem Ema Primožič, dijakinja četrtega letnika gimnazije Biotehniškega centra Naklo. V okviru raziskovalne naloge z naslovom Socializacija otrok v vrtcu želim raziskati, kateri dejavniki najbolj vplivajo na socializacijo otrok. Prosim vas, da izpolnite anonimni vprašalnik, katerega podatki bodo uporabljeni izključno za namene izdelave raziskovalne naloge.

Za sodelovanje se vam iskreno zahvaljujem.

1. Obkrožite spol.

M Ž

2. Kateri vrtec obiskuje vaš otrok?

- a) javni vrtec
- b) zasebni vrtec s programom javnega vrtca
- c) vrtec Montessori
- d) waldorfski vrtec

3. Katere cilje postavljate v ospredje pri razvoju vašega otroka?

- a) cilje discipline (sprejemanje pravil, mej)
- b) razvite komunikacijske spretnosti, samostojnost in samozavest
- c) cilje za razvijanje socialnih sposobnosti (skrb za druge, dober član skupine)
- d) izobraževalni cilji (razvita znanja na različnih področjih)

4. Kateri dejavnik po vašem mnenju najbolj vpliva na socializacijo otrok?

- a) vrstniki
- b) družina
- c) igra
- d) okolje

5. Kateri vzgojni stil vzgojiteljev po vašem mnenju najbolj vpliva na socializacijo otrok v vrtcu?

- a) demokratični (vzgojitelj ima glavno besedo, otrokom omogoča sodelovanje)
- b) avtoritativni (vzgojitelj ima glavno besedo, otrokom ne omogoča sodelovanja)
- c) permissivni (vzgojitelj nima nobene besede, otroci so razpuščeni)

6. Katera vzgojiteljeva lastnost je za vas najpomembnejša? (obkrožite 2 odgovora)

- a) razumevajoč
- b) komunikativen
- c) prilagodljiv
- d) kreativen
- e) strog

7. Kakšen je po vašem mnenju vpliv vrtca na otroka?

8. Kako po vašem mnenju na otroka vpliva gibanje?

Priloga 2: Intervju z Nežo Črljenec

- 1) Na začetku vas prosim, da se na kratko predstavite.

Sem Neža Črljenec, zaposlena kot vzgojiteljica v Zasebnem vrtcu Račka v Kopru, v skupini otrok, starih od 3 do 6 let. Po poklicu sem diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok. V vrtcu delam 10. leto.

- 2) Kako v skupini zagotavljate dobro socialno klimo, v kateri se otroci dobro počutijo?

Veliko delamo na vključenosti vseh otrok v skupini, že od jutranjega sprejema v skupino, ko se skupaj objamemo, pocrkljamo in pozdravimo – s to rutino vstopimo v nov dan. Mislim, da je pri crkljanju zadovoljstvo obojestransko.

V jutranjem krogu se vsi vključimo v socialne igre, v katerih vsakemu otroku damo priložnost, da je slišan (npr. Moje ime je _____, moja najljubša barva je _____) in nam pove nekaj o sebi (njegova najljubša jed, imena družinskih članov, najljubša žival, najljubša igrača, kaj se najraje igra doma ...).

S sodelavko veliko časa nameniva reševanju konfliktov s pogovori, da se naučijo povedati, ko jim nekaj ni všeč ali jim ne odgovarja. Ne podpirava norčevanja in posmehovanja med seboj, zato se ob takšnih in drugačnih dogodkih, ki neprijetno vplivajo na skupino, skupaj usedemo in pogovorimo, obenem pa dogodek projicirava na posameznega otroka v smislu: "Kako bi se počutil/-a, če bi Matej to rekel tebi?" ali "Kako si se počutil, ko ti je Matej rekel _____?" v želji, da bodo dogodek/situacijo razumeli in v prihodnje znali odreagirati v podobni situaciji.

- 3) Ali menite, da je za otrokov socialni razvoj bolje, da je vključen v vrtec, ali ima enake možnosti za dober socialni razvoj tudi, če v vrtec ni vključen?

Sama menim (lahko trdim, da nas veliko vzgojiteljev meni enako), da za otroka največ naredimo, če je do 3. leta v domačem okolju in ni vključen v vrtec. Ne samo, da pustimo imunskemu sistemu, da se naravno izoblikuje, temveč delamo na čustvenem dožemanju sveta in pozornosti, ki jo otrok v tem času najbolj potrebuje, s tem pa zaradi ne vključenosti v vrtec ne bo ničesar zamudil.

Otroci so v vrtec največkrat vključeni z 11. mesecem starosti, kar je zame popolnoma prežgodaj. Večina otrok v tem času še ni zmožna predelati separacijske stiske (roko na srce, že starejši ljudje se lahko s separacijsko stisko težje soočimo), tako dejansko

otroka iztrgamo iz njemu varnega čustvenega zavetja. Menim, da bi se za odlog odhoda v vrtec odločilo veliko več staršev, če bi jim to dopuščale finance in življenje nasploh.

Žal nekateri starši gledajo na vrtec bolj kot ne kot na izobraževalno ustanovo, zato otroka hitro vključijo v vrtec z namenom, da ne bi česa zamudil in izpustil, ker je znanje pomembno.

Če otrok vrtca do šole ne obiskuje, mislim, da s socialnega vidika ni nič zamujeno, če je v poznanem domačem okolju vključen v procese druženja z ostalimi ljudmi (sosedji, naključni otroci na igralih ...). Na koncu veliko odtehtajo otrokov karakter in samozavest pri vključevanju v neznane situacije ter prilagajanje, kar pa otrok lahko pridobi od svojih staršev iz vzorcev od doma.

- 4) Katere prednosti imajo po vašem mnenju otroci, ki so vrtec obiskovali, v šoli in kasnejšem življenju, pred tistimi, ki ga niso?

Tukaj bi odgovorila z "mogoče" imajo prednost. Ne upam si trditi in misliti, da ima otrok, ki je bil vključen v vrtec boljše možnosti v kasnejšem življenju, enako je s prednostmi. Izjeme so v obeh primerih: otrok, vključen v vrtec od konca porodniškega dopusta pa do vstopa v šolo, bo zaradi občutljivosti, težjega privajanja na nepoznane ljudi, situacije lahko popolnoma zakrčen v soli in se bo kasneje razcvetel ali pa bo "vozil skozi življenje" na njemu udoben način, ki ga družba ne bo sprejemala in ga bo jemala za drugačnega, "čudnega". Na drugi strani bo otrok, ki ni bil vključen v vrtec, a se bo znal vključiti v vse situacije, iznajdljiv in v družbi zelo zaželen.

Vrtec otroka lahko pripravi na določene situacije v življenju, da bo sam prehod v šolo zaradi tega mogoče lažji, ni pa pravilo, da bo zaradi tega otrok na boljšem v kasnejšem življenju (ob predpostavki, da je otrok v varnem domačem okolju vključen v procese, pri katerih sam doživi, kako izgleda prilagajanje, upoštevanje določenega reda in pravil ter kako lahko tudi sam pripomore k boljšemu odnosu in počutju med domačimi/s prijatelji).

- 5) Kako otroke podpirate pri socialno-čustvenem razvoju?

Otroka je treba poslušati in ga slišati, razumeti njegovo stisko in ga po možnosti vključiti v razmišljanje: "Kaj bi lahko storil, da bi ti bilo lažje?", "Kako se počuti prijatelj, če mu

ne posodiš igračke, za katero te je že večkrat prosil?”, “Kako lahko Špeli pomagamo, da ne bo več žalostna?”

Otroci se znajo veliko dogovoriti sami, le pustiti jih moramo in situacijo spremljati iz daljave oziroma jim zaupati in verjeti vanje, da bodo nestrinjanje uspešno rešili.

- 6) Katere dejavnosti oziroma okoliščine po vašem mnenju najbolj vplivajo na socialni razvoj otroka in zakaj?

Na socialni razvoj v vrtcu in tudi doma definitivno največ vpliva prosta, nevodena igra. Po mojem mnenju imamo v vrtcu preveč vodenih dejavnosti, da se zadosti dokumentaciji, in premalo proste igre ter gibanja na prostem, v katera se vzgojitelji ne vključujejo.

Žal je staršem vidno le tisto, kar izdelamo (čim več likovnih izdelkov), se naučimo nekaj novega (pesmica, deklamacija, novo znanje), težko pa je opaziti ves vložen čas v pogovore o medsebojnem razumevanju, deljenju igrač, vsakodnevno gibanje na prostem, ki je izredno pomembno za novonastale živčne povezave v otroških možganih.

- 7) Kakšen je po vašem mnenju dober vzgojitelj in katere lastnosti mora imeti?

Vzgojitelj mora biti v prvi vrsti empatičen in sočuten, biti mora človek. Zagotovo vsak starš rad vidi, da je vzgojitelj strokoven in poln znanja, menim pa, da sta v zadnjih letih prišla v ospredje razumevanje otroka in sočutje.

Vzgojitelj, ki zna v vijugati med ločnicama “doslednost, zagotavljanje reda, ko je potrebno, skrb za varnost vseh otrok, izvajanje dejavnosti po programu, načrtu” in “nežnostjo, sočutjem, popuščanjem, ko s tem ne škodujemo nikomur, prilagajanjem programa, opustitvijo načrtov za npr. dopoldan na prostem na željo otrok”, je vzgojitelj, ki bi ga zagotovo želel vsak od nas.

- 8) Kakšna je po vašem mnenju kakovost slovenskega vrtčevskega sistema?

Vrtčevski sistem dojemam kot neki okvir – predloge, kako naj bi izgledalo življenje v vrtcu. Sistem je lahko še tako dobro sestavljen, nastavljen, vendar nekvalitetno izveden, če ga izvaja vzgojitelj, ki za to delo nima občutka, strokovnosti, domišljije in na čase predvsem ZKP (“zdrave kmečke pameti”). Ravno s tega stališča lahko vrtčevski sistem ocenim kot dobro zasnovan, saj ga vidim kot okvir, mi, vzgojitelji z

otroki, pa smo tisti, ki rišemo po platnu. Sistem je dovolj ohlapen, da si lahko delo prilagajamo po svoje, izhajajoči na življenje okoli sebe (kaj zanima otroke, poudarek na nam pomembnih stvareh, kraj, v katerem živimo, razširjanje obzorij, spoznavanje različnih kultur, sprejemanje različnosti).

9) Kako po vašem mnenju vrtec pripravi otroka na vstop v šolo?

Vrtec otroka pripravi na vztrajnost (sestavljanka se ne sestavi sama od sebe, potrebna je vaja, s katero bo sestavljanke vedno hitreje sestavljena, otrok pa bo nad svojim napredkom navdušen in ponosen nase), potrpežljivost (otrok počaka, da dobi želeno igračo, s katero se igra prijatelj; obroka ne dobijo vsi hkrati; čaka v vrsti na tobogan), razreševanje konfliktov (večino stvari se da rešiti s pogovorom), pozornost (s prebiranjem pravljic in kasnejšo obnovo; igricami za tvorjenje spomina), predopismenjevanje (prek igre in otroku primernih vaj vadi fino motoriko).

Priloga 3: Intervju z Niko Arnolj

- 1) Na začetku vas prosim, da se na kratko predstavite.

Sem Nika in sem vzgojiteljica v vrtcu. Po končani predšolski vzgoji na pedagoški fakulteti sem se zaposlila v vrtcu. Najprej sem tri leta delala kot pomočnica vzgojiteljice. Imela sem čudovito vzgojiteljico, od katere sem se res veliko naučila (vse tisto, kar te šola in fakulteta ne). Nato sem začela z delom vzgojiteljice, ki sem ga opravljala s srcem. Zadnje leto se mi je ponudila priložnost in sem opravljala delo in naloge pomočnice ravnateljice, pri katerem sem spoznala še drugo plat dela v vrtcu.

- 2) Kakšna je po vašem mnenju razlika med vzgojo in socializacijo?

Vzgoja oziroma vzgajanje pomeni namerno delovanje odraslega človeka, usmerjeno v drugega (po navadi otroka, mladostnika). Gre za medčloveški odnos, pri katerem se prvi zaveda dosega svojih dejanj v večji meri ali na drugačen način kot drugi v odnosu. Običajno pojem vzgoja uporabljamo za odnos staršev do otrok in učiteljev do učencev, vendar le v pozitivnem smislu, torej takrat, ko gre za spodbudo tako imenovanega prvega v odnosu do drugega.

Socializacija je proces učenja, ki se začne kmalu po rojstvu. V zgodnjem otroštvu je proces socializacije najbolj intenziven. V tem času se naučimo osnov svoje kulture in jezika. V tem času se oblikuje tudi večji del naše osebnosti. Proces socializacije pa se nadaljuje skozi celo življenje; vsakič, ko pride do novih situacij, ki nas nekaj naučijo in zaradi tega spreminjamo mnenja, pričakovanja in osebnost.

- 3) Ali menite, da je za otrokov socialni razvoj bolje, da je vključen v vrtec, ali ima enake možnosti za dober socialni razvoj tudi, če v vrtec ni vključen?

Vsekakor bi priporočila vrtec. Tudi otroci, ki so v varstvu doma, imajo vsekakor lahko dobre možnosti za dober socialni razvoj, ampak se morajo njihovi starši oziroma skrbniki res zelo potruditi. V vrtcu pa so otroci med svojimi vrstniki in v ne tako domačem okolju, zato menim, da je socialni razvoj tukaj boljši.

- 4) Kakšne prednosti imajo po vašem mnenju otroci, ki so vrtec obiskovali, v šoli in kasnejšem življenju, pred tistimi, ki ga niso?

Zagotovo pridobijo sposobnosti razumevanja sebe in drugih, sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah, sposobnosti

prepoznavanja čustev, spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja radovednosti, razvijejo raziskovalnega duha, domišljijo in intuicijo, neodvisno mišljenje ter jezikovne sposobnosti v slovenskem in tujem jeziku (govor, kasneje pa tudi branje in pisanje), doživljajo umetnosti in se umetniško izražajo, pridobivajo znanja z različnih področij znanosti in z vidika vsakdanjega življenja. Pridobijo pa tudi sposobnosti gibanja in samostojnost pri higienskih navadah in pri skrbi za zdravje.

5) Kako otroke podpirate pri socialno-čustvenem razvoju?

Na prvem mestu poskušam biti dober čustveni vzornik. Otroci namreč posnemajo vedenjske vzorce od ljudi, ki jih občudujejo. Ko vzorniki prikazujejo različna čustva in strategije obvladovanja svojih čustev, se otroci naučijo ustreznih vzorcev, s katerimi lahko kasneje reagirajo v podobnih okoliščinah. Z otroki čim več govorim o njihovih čustvih, kako se z njimi spopadati in kako jih izražati. Skupaj beremo pravljice in se potem skupaj pogovorimo o glavnih osebah in o njihovih čustvih.

Pri številnih dejavnostih jim dam možnost izbire. Mislim, da s tem pripomorem k boljši sposobnosti otrok za reševanja problemov, saj bodo s tem znanjem veliko lažje ohranjali dobre odnose kasneje v življenju.

Otrokom postavim tudi pravila in jih opozarjam na vedenje, saj s tem pripomorem k čim manjši pogostosti neželenega vedenja, ki vpliva tako name kot tudi na druge otroke v skupini. O težavah se z otroki pogovorim, saj lahko le tako vzpostavim otrokovo zaupanje.

6) Katere dejavnosti oziroma okoliščine po vašem mnenju najbolj vplivajo na socialni razvoj otroka in zakaj?

Družina, starši, vrstniki, okolje in čustva.

7) Kakšen je po vašem mnenju dober vzgojitelj in katere lastnosti mora imeti?

Dober vzgojitelj je po mojem mnenju tisti, ki se zna spustiti na otrokovo raven, ga razume, zna motivirati in mu ponuditi spodbudno učno okolje. Mora mu znati nuditi občutek zaupanja in biti otrokov vzor.

8) Kakšna je po vašem mnenju kakovost slovenskega vrtčevskega sistema?

Kakovost vrtčevskega sistema je na visoki ravni, velikokrat pa je odvisna tudi od posameznega zavoda in njihovega vložka v stalno izobraževanje zaposlenih.

9) Kako po vašem mnenju vrtec pripravi otroka na vstop v šolo?

Vrtec je nujno potreben (najkasneje leto pred šolo, zaželeno tudi že prej) z vidika socializacije otrok pred vstopom v šolo.